

ПРОБЛЕМИ ЕТИКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЇ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

ETHICAL ISSUES OF PEDAGOGICAL ACTION IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN UKRAINE AND WAYS OF THEIR SOLUTION

У статті розглянуто проблеми етики педагогічної дії під час викладання іноземних мов в Україні. До основних проблем етики педагогічної дії в процесі викладання віднесено: низьку якість викладання та відсутність контакту з аудиторією. Для вирішення вищезазначених проблем запропоновано принципи, яких варто дотримуватися викладачам у процесі викладання іноземних мов, а саме: усвідомлення відповідальності у виборі стратегії викладання, встановлення адекватних відносин з аудиторією та поєднання у своїй життєдіяльності функцій викладача і вченого. У статті детально розроблено шляхи досягнення якості навчання та встановлення контакту викладача зі студентами під час викладання іноземної мови. Запропоновано різні творчі завдання, які спрямовані на розвиток інтелектуальної діяльності студентів та є об'єктом для вирішення проблем етики педагогічної дії під час викладання іноземних мов в Україні.

Ключові слова: встановлення контакту, етика, педагогічна дія, проблеми етики, творче навчання, якість навчання.

В статье рассмотрены проблемы этики педагогического воздействия в процессе преподавания иностранных языков в Украине. К основным проблемам этики педагогического воздействия в процессе преподавания отнесены: низкое качество преподавания и отсутствие контакта с аудиторией. Для решения вышеуказанных проблем предложены принципы, которые следует соблюдать преподавателям в процессе преподавания иностранных языков, а именно: осознание ответственности в выборе стратегии преподавания, установление адекватных отношений с аудиторией и сочетание в своей жизнедеятель-

ности функций преподавателя и ученого. В статье подробно разработаны пути достижения качества обучения и установления контакта преподавателя со студентами во время преподавания иностранного языка. Предложены различные творческие задания, которые направлены на развитие интеллектуальной деятельности студентов и являются объектом для решения проблем этики педагогического воздействия при преподавании иностранных языков в Украине.

Ключевые слова: установление контакта, этика, педагогическое действие, проблемы этики, творческое обучение, качество обучения.

The article deals with ethical issues of pedagogical action in the process of teaching foreign languages in Ukraine. Low quality of teaching and lack of contact with the audience refer to the basic problems of ethics of pedagogical action in the teaching process. To solve the above-mentioned problems, the principles that teachers should follow in the process of teaching foreign languages are proposed, namely: awareness of responsibility in choosing a teaching strategy, establishing adequate relationships with the audience and combining the functions of a teacher and scientist. The article elaborates the ways of achieving the quality of training and establishing the contact between teacher and students while teaching foreign language. Various creative tasks are proposed, which are aimed at the development of intellectual activity of students and are the object for solving the problems of ethical issues of pedagogical action in teaching foreign languages in Ukraine.

Key words: contact establishment, ethics, pedagogical action, problems of ethics, creative education, quality of teaching.

УДК 371.134:243.001.76

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-1.11>

Величко І.Г.,

викладач кафедри іноземної філології Київського національного університету культури і мистецтв

Поночовна-Рисак Т.М.,

кан. пед. наук,
доцент кафедри іноземної філології Київського національного університету культури і мистецтв

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У зв'язку з політичними та економічними змінами, що відбуваються у житті нашого суспільства, вже зараз стає зрозумілим, що в умовах ринку праці знайдуть себе люди здібні, талановиті, енергійні, ділові, працьовиті, здатні до ризику, самостійного вибору, зміни сфер діяльності, прийняття відповідальних рішень і саморегуляції поведінки. Згідно з Проектом концепції розвитку багаторівневої педагогічної освіти в Україні (І. Зязюн, В. Андрущенко) та Державною програмою «Вчитель», можна стверджувати, що сучасні вимоги до викладача іноземних мов висувають завдання, пов'язані з вихованням ділової людини, в якій духовний складник стає все більш затребуваним. Слід зазначити, що етика допомагає сформувати особистість, яка вміє налагоджувати відносини з іншими людьми. Ця категорія пронизує всі сфери людських взаємин.

Вона зародилася ще в глибоку давнину в IV тисячолітті до н. е. Всі укладачі словників [2; 3; 4] розуміють під етикою філософську дисципліну, що вивчає моральність, мораль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема етики педагогічної дії привертала увагу науковців у різні часи нашої історії, вивчення якої знаходимо у працях Аристотеля, Сократа, Г. Гегеля, Й. Гербарта, С. Архангельського, І. Зязюна, Дж. Локка, Я. Коменського, В. Краєвського, Г. Ващенко, Б. Грінченка, А. Макаренка, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.

Доцільно підкреслити, що етика педагогічної дії пов'язана із особистістю вчителя, адже, за відомим твердженням К. Ушинського, «лише особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, лише характером можна сформувати

характер» [8, с. 63–64]. Ці педагогічні ідеї не втрачають своєї актуальності й на сучасному етапі становлення й творчого поступу освіти. Їх розвивають у своїх працях учені-педагоги і філософи С. Архангельський, І. Зязюн і В. Краєвський [1; 6; 7], які наголошують, що жодні новітні технології, методики та засоби навчання й виховання не будуть ефективними без участі педагога, адже найкращий передовий педагогічний досвід не можна перенести автоматично до навчально-виховного процесу без творчого його осмислення і наповнення індивідуальним змістом, в якому виявляється особистісне ставлення і власна творча індивідуальність педагога, який впроваджує цей досвід у свою систему педагогічної роботи.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність значної кількості наукових розвідок, присвячених цій проблемі, залишається актуальним дотримання викладачами норм педагогічної етики у своїй професійній діяльності, в результаті чого створюються оптимальні соціально-психологічні умови для становлення особистості вихованця, забезпечення його інтелектуального та морально-духовного розвитку.

Мета статті. Мета статті полягає у висвітленні проблеми етики педагогічної дії в процесі викладання іноземних мов та її особливості.

Виклад основного матеріалу. Етика – це наука, що вивчає мораль, норми поведінки, сукупність моральних правил певної суспільної чи професійної групи. Етика є важливим фактором свідомого підтримання правопорядку в суспільстві [5].

Педагогічна етика – це наука про моральну цінність стосунків, вироблених у навчально-виховній діяльності [9]. Педагогічна етика – розділ професійної етики, який вивчає сутність і зміст, особливості педагогічної моралі, обґрунтовує її категорії, норми, принципи, функції у процесі педагогічної діяльності.

Варто зазначити, що натеper викладання мови набуло прикладного характеру, тоді як раніше воно було порівняно абстрактним і теоретизованим. Ще Аристотель вивів знамениту тріаду викладацької етики, яка якнайкраще співвідноситься з сучасними вимогами: логос – якість викладу, пафос – контакт з аудиторією, етос – ставлення до оточуючих. Це правило справедливе і для оратора, і для актора, і для викладача іноземної мови, роль якого передбачає перші дві іпостасі. Слушно зауважити, що останнім часом функції педагога в освітньому процесі значно змінилися. Викладач-ментор, викладач-диктатор не здатний надати студентам свободу вибору та забезпечити необхідну в досягненні такої тонкої матерії, як мова, «свободу вчення». Тому такий негативний педагогічний образ поступово стає надбанням історії. На зміну йому прийшов учитель-спостерігач, учитель-посередник,

вчитель-керівник. Хоча особистість викладача в такому разі відходить на другий план, її вплив на аудиторію, яка, своєю чергою, стає більш камерною, не зменшується, а навпаки, зростає. Саме викладач на більшості сучасних українських курсів є організатором групової взаємодії (ідеальним колективом для вивчення іноземної мови натеper вважається група з 10–15 осіб, оскільки саме така кількість людей може спілкуватися між собою з максимальним ефектом, інтересом і користю).

Варто виокремити дві основні проблеми етики педагогічної дії у викладанні іноземних мов – низьку якість викладу та відсутність контакту з аудиторією. Для вирішення вищезазначених проблем викладач має дотримуватися таких принципів, як:

- принцип усвідомлення відповідальності перед студентами, колегами та своєю галуззю наукового знання; вибір стратегії і тактики навчання; використання власного наукового досвіду; свобода творчості, поєднання наукової та навчальної діяльності, а також персоніфікована відповідальність за результати навчання студентів;

- принцип вузівської етики, який включає в себе етику відносин двох основних учасників процесу безпосередньої передачі знань – викладача і студента, відносини між ними встановлюються дещо інакше, більш демократичні, ніж у школі між учителем і учнем;

- принцип поєднання педагогом у своїй життєдіяльності функцій викладача і вченого.

Усі названі аспекти тісно переплітаються між собою та визначити, який з них важливіший, практично неможливо. Проте слушно акцентувати увагу на розгляді етики взаємодії викладача та студента, в якому наочно проявляються всі особливості вузівської педагогіки, а також специфічної для вищої школи етики наукової творчості.

Отже, для встановлення контакту викладача зі студентами під час викладання іноземної мови (англійської, наприклад) ми пропонуємо використовувати творчі заняття. Наприклад, заняття за темою “Jokes and Anecdotes” для ознайомлення з такими поняттями, як «гумор», «жарт». Ця тема дає змогу створити менш формальну обстановку, в якій студенти можуть максимально проявити свої особистісні якості.

Для досягнення якості викладу та розвитку творчих здібностей як активізації інтелектуальних здібностей, що дають змогу нестандартно, індивідуально вирішити поставлену задачу, можна запропонувати такі завдання:

Завдання 1. Прочитайте текст, заповнивши пропуски словами за змістом та обговоріть нову для вас інформацію у парах.

As they say, you can laugh about anything. Humor is a very subjective ... and what might be funny for someone might not be funny for ... And of course, we often make ... of other cultures. Who, for instance,

does not love to make fun of the French? The British certainly do.

One of the most famous ... of humor is surely the British one. So what about American ... – is it similar? Well, they may speak the same ... but the British and the Americans just don't share the same values when it comes to laughing.

It is often argued that one of the most common differences ... the British and American sense of humor is that Americans don't understand irony. British use ... on a daily basis. Americans understand British irony but they don't understand the need to ... it so frequently.

Такого роду завдання не має точних відповідей, адже кожен пропуск може бути заповнений декількома синонімами, що дає змогу студентам не тільки поповнити лексичний запас, але й задіяти аналітичні здібності, асоціативні образи, логічні категорії: підбрати максимальну кількість слів, відповідних за значенням, українською мовою і перекласти їх англійською, визначити, чому деякі українські аналоги не відповідають тексту іноземною мовою.

Завдання 2. Прочитайте і перекладіть анекдот. Обговоріть особливості гумору, що міститься у ньому.

MAN VS CAT. A man absolutely hated his wife's cat and decided to get rid of him one day by driving him 20 blocks from his home and leaving him at the park.

As he was getting home, the cat was walking up the driveway.

The next day he decided to drive the cat 40 blocks away. He put the beast out and headed home.

Driving back up his driveway, he saw the cat!

He kept taking the cat further and further and the cat would always beat him home. At last he decided to drive a few miles away, turned right, then left, passed the bridge, then right again and another right until he reached what he thought was a safe distance from his home and left the cat there.

Hours later the man called home to his wife: "Jen, is the cat there?"

"Yes, – the wife answered. – Why do you ask?"

Frustrated, the man answered, "Put that cat on the phone, I'm lost! and need directions!"

Це завдання дає змогу активізувати розумову діяльність: змушує міркувати над тим, які жарти виявилися смішними, а які ні і чому. Залежно від індивідуального сприйняття анекдоту відповіді студентів можуть бути протилежними або перетинатися. Обговорення анекдотів дає змогу розширити мовні кордони і розвинути мислення. Кількість запропонованих жартів можна збільшити.

Завдання 3. Перекладіть ваш улюблений анекдот або смішний випадок англійською мовою та розкажіть групі. Обговоріть особливості його гумору.

Таке завдання полягає в активізації акторських здібностей студента. Оскільки сміх діє заспокійливо, студенти у знайомій обстановці можуть розкрити нові грані своєї особистості: здатність до перевтілення, почуття гумору.

Завдання 4. Прочитайте і обговоріть такі цікаві факти.

Do you know? The word "anecdote" came from Ancient Greek times. Procopius, the biographer of Justinian I used this word in his work for a collection of short incidents from the private life of the Byzantine court.

Do you know? A brief monologue beginning "A man pops in a bar..." will be a joke. A brief monologue beginning "Once J. Edgar Hoover popped in a bar..." will be an anecdote.

Do you know? Anecdotes were researched by Novalis. He wrote a work "An anecdote is a historical element – a historical molecule or epigram".

Це завдання не тільки розвиває мислення студентів, а й дає змогу почути різні інтерпретації одного і того ж факту, ініціює неординарне їх пояснення. Завдання педагога у цій справі – за допомогою питань підштовхнути студентів до нестандартних трактувань. Наприклад, викладач може запитати, як би самі студенти назвали першу книгу про анекдоти, що б написали в ній тощо.

Завдання 5. Інсценуйте вподобаний вам жарт.

Це завдання належить до режисерських ігор і носить переважно індивідуальний характер. У ньому студент не тільки засвоює способи дій, відпрацьовує їх послідовність, але й демонструє своє індивідуальне, асоціативне, фантазійне сприйняття навколишнього світу.

Не викликає жодних сумнівів, що представлені завдання дають змогу викладачеві реалізувати власну творчу манеру в можливості по-різному компонувати завдання, а також додавати власні залежно від мовної підготовки та зацікавленості студентів. Завдання мають різний ступінь складності, що дає змогу використовувати їх у сукупності або вибірково відповідно до цілей та структури заняття.

Отже, творчі заняття насамперед спрямовані на розвиток інтелектуальної діяльності, але їхні переваги перед традиційними формами на цьому не вичерпуються. Вони активізують мислення, ініціюють активність, формують нові навички самостійної роботи з іншомовним текстом, орієнтують учнів на відкриття нового й усвідомлення свого досвіду, сприяють створенню оригінального кінцевого продукту, а отже, є об'єктом для вирішення проблем етики педагогічної дії під час викладання іноземних мов в Україні.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок про те, що етика педагогічної дії має велике значення під час викладання іноземних мов, а основними її проблемами є низька якість викладу

та відсутність контакту з аудиторією. Для вирішення вищезазначених проблем викладач має дотримуватися таких принципів, як усвідомлення відповідальності у виборі стратегії викладання, встановлення адекватних відносин з аудиторією та поєднання у своїй життєдіяльності функції викладача та вченого.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. Москва, 1980. 102 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Близько 250 тисяч слів і словосполучень. Київ, Ірпінь : ВТФ Перун. 2001, 2005. 802 с.
3. Великий тлумачний словник української мови. Харків : Фоліо, 2005. 767 с.
4. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова від А до Я. Донецьк : Вид. «Бао», 2008. 704 с.
5. Етика як наука: веб-сайт. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10192/> (дата звернення: 1.05.2019).
6. Зязюн І.А. Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу. *Рідна школа*. 2000. № 8. С. 8–13.
7. Краевский В.В. Общие основы педагогики. Москва : «Академия», 2003. 256 с.
8. Ушинський К.Д. Статті в «Журнале для воспитания». Москва, 1948. Т. 2. С. 63–64.
9. Педагогічна етика та такт викладача вищої школи. URL: https://studopedia.su/17_21881_pedagogichna-etika-ta-takt-vikladacha-vishchoi-shkoli (дата звернення: 1.05.2019).